

Major Nándor

TÁRSADALMI FEJLŐDÉSÜNK A JKSZ XI. KONGRESSZUSA ELŐTT ÉS A KSZ JÖVŐBELI FELADATAI

Vajdaság Kommunista Szövetségének kongresszus előtti tevékenységéről szólva* előljáróban, mivel ez alkalommal a teljes értékelés lehetősége kizárt, néhány általános kérdésre hívnám fel a figyelmet. Az említett munka mindenekelőtt a szocialista öngazgatású társadalom építésében, az eddig elért eredmények áttekintésében és kiértékelésében foglalható össze, továbbá a lemaradások és nehézségek felismerésében, az eszmei áramlatok tanulmányozásában, a fő irányvonalak kihangsúlyozásában, az eszmei-politikai és szervezési felkészülésben azokra a feladatokra, amelyek a küszöbönálló kongresszusokon és értekezleteken fogunk meghatározni.

Érthető tehát, hogy az ilyen jelentős kérdések sokoldalú áttekintése a dolgozók széles rétegének részvételével gazdagítani fogja eddigi tapasztalatainkat és felismeréseinket. Pillanatnyilag nincs lehetőségem, hogy tevékenységünk összes tényezőit, eszmei jelenségeit, a feladatokat és irányvonalakat megjelöljem. Fejtegetésem ezért elkerülhetetlenül hiányos marad, s kizárólag csupán a társadalmi fejlődés területére vonatkozó kérdésekre és a Kommunista Szövetség jövőbeli feladataira szorítkozik.

Mint látjuk, minden eszmei harc végső fokon a társadalom, a termelőerők és termelési viszonyok fejlődéséért folyik. Alapcélunk és feladataink osztálylényege a forradalom jelenlegi szakaszában nemcsak abban rejlik, hogy a munkásosztály a dolgozó néppel egyetemben a munka és a munkaeszközök révén megvalósított jövedelemben elosztással közvetlenül részesedik, mint a korábbi szakaszban, hanem ami a termelőviszonyok szempontjából döntő fontosságú, uralja az egész bővített újratermelést, az egész társadalmi újratermelést. A Kommunista Szövetség már 1960-tól támogatja ezt a folyamatot. Az első elszámolási és gazdasági egységek tulajdonképpen a mostani társultmunka-alapszervezetek csírái voltak, olyan alapsejtekként kellett szolgálniuk, amelyben a munkás megszilárdíthatja és kiegészítheti közvetlen öngazgatását a jövedelem mind

* A belgrádi KSZ városi bizottságának marxista központjában elhangzott előadás, 1978. január 23-án.

nagyobb részére vonatkozólag. E másfél évtized alatt, 1974-ig, amikor a X. kongresszus dokumentumaiban és az új alkotmányban kijelölték a munkásosztály új helyzetét, a társadalmi-gazdasági és társadalmi-politikai viszonyok új alapját, a Kommunista Szövetség alkotó módon befolyásolta az új elképzelés véghezvitelét. Ezzel egyidejűleg éles harcokat folytatott az etatisztikus-bürokratikus és a technokratikus-liberalisztikus erők ellen, amelyek a Kommunista Szövetség soraiban is kiépítették hadálásaikat és a megfelelő pillanatban egyszer az egyik, máskor a másik jelentős mértékben fokozta hatását. Ezek erősségéről tanúskodik például az a körülmény is, hogy a Kommunista Szövetség az új viszonyokért folytatott harcában először az alkotmányos változások két szakaszáért küzdött. Megkezdte az új, teljes alkotmány kidolgozását, miután jelentős mértékben megfékezte a techno-liberalisztikus erők tevékenységét. Ehhez a harchoz is Tito kezdeményezései szolgáltak útmutatóként, nevezetesen az alkotmányfüggelékek és a tagsághoz intézett levél a harc drámai pillanatainak egyikében.

A munkásosztály és a dolgozó nép helyzetében bekövetkezett változások lényegének meg nem értésével még manapság is gyakran találkozunk. Példaként említhető meg, hogy egyesek mivel elég sok munkaszervezet veszteséges vagy a rentabilitás határán gazdálkodik, az öngazgatást szószaporításnak tekintik.

Érthető, hogy minden fejlődés, haladás alapfeltétele a jövedelem, éppen ezért halaszthatatlanul meg kell szüntetni a veszteség okát, nem pedig magyarázatokat keresni. Kétségbevonni az öngazgatás meglétét, mielőtt nincs jövedelem, egyben az öngazgatás alkotmányfüggelékek előtti értelmezését jelenti. Azok, akik azt állították, hogy a munkásokat mindennapi apró-cseprő gondjaik világában kell tartani, mivel nem nőttek fel a jelentős társadalmi folyamatok irányításához, tulajdonképpen az öngazgatás lényegét a jövedelem elosztására akarták redukálni. A valóságos gazdasági hatalom azonban azé, aki a bővített reprodukciót uralja. Ha a régi felfogás maradt volna érvényben, akkor valóban a jövedelem hiányában öngazgatásról sem beszélhettünk volna. Ezzel szemben ma már munkásaink az első lépéseket teszik meg annak irányában, hogy uralják az újratermelési, különösképpen a bővített újratermelési és jövedelem-szerzési viszonyokat, s ezért többé nem lehet az elosztásra korlátozni öngazgatási tevékenységüket. A munkás öngazgató marad abban az esetben is, amikor munkájának eredménye ideiglenesen nem is biztosítja a bővített újratermelést.

Mindezt csupán azért említem meg, hogy kihangsúlyozzam: nem véletlen, hogy az összes öngazgatás-ellenes erő a társadalom továbbfejlődésének kérdésein bukott meg. A X. kongresszusra való előkészületek folyamán Vajdaság Kommunista Szövetségének is alapos felkészültségről kellett tanúbizonyságot tennie e téren a technoliberalis erőkkel szemben.

Korábban, több éven keresztül Vajdaság Kommunista Szövetsége csak mellékesen foglalkozott a termelés, a termelési viszonyok, a fejlődéspolitikai kérdéseivel arra való tekintettel, hogy közvetlenül nem érintik a

Kommunista Szövetséget, hanem a gazdasági társulások, némiképp pedig a végrehajtó bizottságok hatáskörébe tartoznak, míg a Kommunista Szövetség elsősorban eszmei, mindenekelőtt a felépítménnyel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik. Bizonyos körülmények folytán ezek a jellegzetességek Vajdaságban kihangsúlyozottabb formában jelentkeztek. Először is talán azért, mert korábban Vajdaság mint egy szélesebb körű társadalmi-politikai közösség sem anyagi, sem káderszempontról, de feladatvállalás tekintetében sem volt eléggé felkészülve a társadalmi fejlődés kérdéseinek mélyebb elemzésére. Történelmi körülményei miatt Vajdaság a felzabadosulás, különösen pedig 1948 után olyan terület volt, ahová nem ruháztak be. A gazdasági beruházások állandósult formájukban 1957-től jelentkeztek. A kezdeti hátrány következtében azonban a feltételek később is kedvezőtlenül alakultak. A piac liberalisztikus túlértékelése az 1960-as években oda vezetett, hogy a X. kongresszus előtt számos gazdasági szervezet, sőt néhány község sem dolgozta ki fejlődési, orientációs tervét. Ily módon a tervszerűtlen fejlődés ésszerűtlen költségekhez, sőt olykor pazarláshoz vezetett. Hogy a társadalmi előrehaladás kérdése előtérbe került, abban a Vajdasági Kommunista Szövetségének nagy segítségére volt Vajdaság új alkotmányos helyzete is. 1974-től kezdve ugyanis a tartomány átvette a saját, a köztársaság és a szövetség fejlődéséért való felelősség egy részét.

Ezért közvetlenül a X. kongresszus után, 1974-ben a Tartományi Pártbizottság II. értékeletén megvitatták és meghatározták Vajdaság hosszú távú fejlődésének eszmei-politikai alapjait. Abból a X. kongresszuson elhangzott rendelkezésből indultak ki, amely az energia-, a nyersanyag- és az élelmiszertermelés fejlődésének szükségességét irányozta elő. E kezdeményezés alapvető célja Vajdaság viszonylagos lemaradásának áthidalása, a gazdasági struktúra megváltoztatása és az új alapokra helyezett termelés állandósítása és megszilárdítása. Ezt pedig, mint már megállapítottuk, csakis gyors iparosítással, a természeti kincsek és a munkával teremtett javak fokozottabb felhasználásával tudjuk elérni. Ennek megfelelően jelölték ki a kiemelt gazdasági ágakat, amelyek nagyban előrelendítik a fejlődést; ezek a vegyipar és a petrokémia, az agráripár, a fémipar, az építőanyag-gyártás és a közlekedés.

Azonnal ezután széles körű aktivitás indult meg a középtávú fejlesztési tervek kidolgozásáért, ami alapjaiban változtatta meg a társadalmi bázis viszonyát és felelősségét a tervezéssel szemben. Ennek köszönhető, hogy Vajdaság ma már több fejlődési programmal rendelkezik, mint bármikor azelőtt. Úgy szólván minden társultmunka-alapszervezet meghozta középtávú fejlődési tervét habár ez még nem valóságos öngazgatási és nem jövedelemtervezés a szó szoros értelmében, hanem főként a termelői feladatok, a pénzügyvitel és a beruházások előirányzása. Az említett programok nagy része azonban nincs összehangolva másokéval még az összetett társultmunka-szervezetben sem, ami viszont a tervezés vállalati jellegéről tanúskodik. Csak saját érdekeiket tartják szem előtt, s nem gondolnak a közös lehetőségekre és a másokkal való együttműkö-

désre. A mintegy 25 000 különböző öngazgatási megegyezés közül, amelyeket 1976 végéig kötöttek meg, csak 2300 vonatkozik a terv alapjainak a kidolgozására. Ezekből, 1333-at, illetve 58 százalékot a társultmunka-szervezetben belül írtak alá, 387-et, illetve 17 százalékot már társultmunka-szervezetekkel, 50-et, mindössze 2 százalékot a helyi közösségekkel, 310-et, vagyis 13 százalékot az öngazgatási érdekközösségekkel, míg 202-öt, illetve 9 százalékot a többivel kötöttek. Mindez azonban a tervezés első szakasza volt csupán. Az állandó tervezés lényege, hogy a munkások magukévá teszik a terveket, hosszú távon és folyamatosan egybehangolják érdekeiket azokkal a munkásokéval, akikkel a munka révén kapcsolatban kerülnek és kölcsönös függőségben vannak.

A tervezési akció során is akadnak eltérő eszmei-politikai áramlatok. Kezdetben például gyakran (ma már egyre ritkábban) találkoztunk a tervezés etatisztikus-bürokratikus felfogásával. Szerintük, mondjuk a terv nem más mint a munkavezető testület, vagy pedig a még mindig igazgatósági szervként fellépő munkaközösség irányító eszköze, esetleg fordítva a terv a „feladatok jegyzéke”, amelyet az igazgatóhoz és a munkaközösséghez továbbítanak a munkások, azzal, hogy a teljesítésért nem ők, a dolgozók, hanem a vezető szervek a felelősek.

Gyakorlatunk azt igazolja, hogy a Kommunista Szövetségnek állandóan szem előtt kell tartania a tervfejlesztési elveket, mivel az ellentmondások nyomában eszmei-politikai kérdéssé válnak, s felhalmozódásuk a korábban megteremtett egységet veszélyezteti. A fejlődésért folytatott akciók során világosan kirajzolódnak az eltérő eszmei áramlatok, mégpedig nemcsak verbálisan, de konkrét fellépések formájában is, amelyek újra meg újra próbára teszik a kommunisták felkészültségét a különböző okoknál fogva ellenkező álláspontot képviselő erőkkel szembeni harcra. Mindez a Kommunista Szövetség forradalmiasságának, eszmeiségének és akcióképességének erősítését szolgálja. Az előrehaladás kérdéseinek ilyen jellegű megközelítése tette lehetővé Vajdaságban a termelőerők gyors fejlődését. Míg 1968 és 1972 között a beruházások 17 százalékkal növekedtek, addig 1972 és 1976 között 35 százalékkal fokozódtak. Az alapeszközökbe való befektetés a középtávú terv első két évében gyorsabban nő a tervezettnél: 13,4 százalék a 10,5 százalék helyett. Az iparosítás folyamatáról tanúskodnak a következő adatok: 1972-ben az ipari beruházások részaránya 31,4 százalék, míg 1974-től napjainkig 48 majd 52 és 47 százalékot tesz ki. A beruházások nagyobb része a kiemelt ágazatokba irányult, s ezért itt az első két évben dinamikusabban növekedett, mint a gazdaság egészében (8,8 százalék és 6,2 százalék az arány) így a gazdaságban való részvételük 58,3 százalékról (1975) 60,5 százalékra (1977) nőtt.

A fent említett adatok a gazdasági struktúra megváltozását jelzik, ami valójában még így is valamivel lassúbb a tervezettnél. Ennek okát az új létesítmények üzembehelyezésének késésében kell keresni. Nyilvánvaló azonban, hogy a fejlődési politika érvényesítése során más nehézségek is felmerültek.

Néhány olyan kérdésre szeretnék rámutatni, amelyek pillanatnyilag eszmei-politikai jelentőségük folytán fontosak számunkra. Beigazolódtott, miszerint a kiemelt ágazatokban is azok a tervek kaptak eszmei-politikai támogatást, amelyek a követelménynek szellemében a felhalmozódás lehető legésszerűbb hasznosítását szavatolták a jövedelem társadalmi jellegének, valamint a munka és az eszközök társításának megfelelően.

Fokozatosan kellett kialakítani azt a meggyőződést, hogy ezekben az ágazatokban is az elsőbbség azokat a programokat illeti, amelyek biztosítják az ipari feldolgozás magas szintjét és jövedelmezőségét. Nyilvánvaló, hogy a társadalom össz termelőereje minőségi szempontból nem javul a munkaeszközök felújításával vagy számbeli növekedésével, miközben a feldolgozás azonos szinten marad. A fejlődési programok áttekintése során beigazolódtott, miszerint az említett gyárak termelési orientációjában is számottevő a konzervativizmus. Ezt igazolja a következő adat is. Vajdaságban 1974-ben az új termékek aránya az összes árumennyiséghez viszonyítva mindössze 6,4%, míg Jugoszláviában 16,3%. Bár az utóbbi időben némi változás történt ezen a téren, azonban ez nem kielégítő. Sok új programban csak a munkafeltételek javultak, ezzel szemben a jövedelem emelkedése aránytalan marad.

Következésképpen erre kellett volna még idejekorán rámutatni széles körű eszmei-politikai akció segítségével, hogy elkerüljük a kiemelt ágazatok kiváltságos voltát.

Külön kiemelném az agroipar tevékenységével kapcsolatos eszmei-politikai problémák megoldásának szükségességét, s bár nagy részüket már felismertük, de a gyakorlatban még nem találtunk megfelelő megoldásra. Mint ismeretes, az agroiparban dolgozók jelentős eredményeket értek el és sokban hozzájárultak Vajdaság fejlődéséhez, azonban egyes tényezők, jelenségek és felfogások hátramozdítják ezt a folyamatot. Még nem sikerült leküzdeni a szűk látókörű nyersanyagfogyasztási elvet és a csoport-tulajdonosi bezárkózottságot egyes társultmunka-alapszervezetekben. A termesztés rendszerint két-három vetésre irányul, mindenekelőtt a búza és a kukorica termesztésére, mely a legteljesebben gépesített, s ezáltal minimális munkabefektetéssel a kereslet magas. A mezőgazdaságban így jobbak az általános személyi jövedelmek mint az iparban, ezenkívül a közös fogyasztás is elég számottevő. A gyors gépesítés folytán már évek óta csökken a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, az új munkahelyek és tevékenységek beindításával pedig ráérünk; ugyanakkor a mezőgazdasági gépesítés kapacitásának csak egynegyedét használják ki, s ennek következtében az amortizálódás folyamata is lelassul.

Hozamaink világviszonylatban is jelentősek. Ebben az évben rekord-eredmény született a búza, a kukorica, a napraforgó, a szója és a cukorrépa termesztésében. Néhány mezőgazdasági termékkel elértük az 1980-ra tervezett hozamot. A termelékenység magassága a hazai tudományos eredményeknek, az új fajtáknak és eljárásoknak és a közvetlen termelésben résztvevő dolgozók munkájának köszönhető.

Egyelőre a búza felvásárlása és tárolása okoz nagy gondot. A múlt

évi termés felvásárlása érdekében szept. 1-ig mintegy 427 milliárd régi dinárt mozgósítottak. Ennek felét a Nemzeti Bank által folyósított viszontleszámítolási hitel képezi, míg a többi 212 milliárd régi dinár a vajdasági ügyviteli bankok pénze. Ezek az eszközök azonban hónapokra a készletekbe vannak befagyasztva, s mivel a búza csak külön engedéllyel exportálható, ellenkező esetben az országban marad, és csak akkor vásárolják fel, amikor erre a vevőnek szüksége van, így a termelő kényszerű raktárossá válik. Mivel a mezőgazdasági szervezetek nem rendelkeznek a felvásárlásra elegendő saját eszközökkel (a múlt évben mindössze 4 milliárd dinárt tudtak bevetni) a tartományi bankok Vajdaság más gazdasági ágaiból különítik el a szükséges eszközöket. Ily módon korlátozzák azok fejlődését, a termelési keretek növekedését és csökkentik konkurens képességeiket az ország más gazdasági ágaival szemben. Csak az összehasonlítás kedvéért említtem meg, hogy 1976-ban Vajdaság teljes gazdasága 340 milliárd régi dinárt helyezett az ügyviteli alapba, ebből 212 milliárdot fordítottak a felvásárlásra. A viszontleszámítolási hitel belátható időn belül meg fog szűnni, azonban Vajdaságban a társult munka nem veheti át a terhet, s ez egyben óriási akadályt képez a további fejlődésben és a gazdasági struktúra megváltozásában.

Az érintett problémák folytán a társult munka tevékenysége arra irányul, hogy fenntartsa a búzatermesztés mostani kereteit; ugyanis a hektáronkénti átlaghozam a jelenlegi 50 helyett 80-ra, sőt 100 métermázsára nő, s ezzel egyidejűleg csökkent a búza vetésterülete is, ami az ipari növények és főzélékfélék termesztésének fokozását tenné lehetővé.

Az öntözési rendszer kiépítésével bevezetjük a másodvetést, hogy ezáltal és a tudomány hozzájárulásával olcsó takarmánynövényeket termesszünk és lehetővé tegyük a gazdaságosabb állattenyésztést. Következésképp új munkahelyek megnyitása és az ipari feldolgozás magasabb szintje valósulna meg, valamint a mezőgazdasági nyersanyagot felhasználó élelmiszeripar és a vegyipar erőteljesebb fejlődése is valóra válna.

Mindezzel sokat nyerhet az agroipar s ezért ilyen programok alapján kell a munkát és az eszközöket társítani. Az újratermelési együttműködés során a mezőgazdasági akkumulációt a magas szintű ipari feldolgozást nyújtó létesítmények építésére kell fordítani, a mezőgazdasági nyersanyagok termelését pedig a szükségletektől, a feldolgozás ütemétől kell függővé tenni. Vajdaságban az egész agroipar szükségleteivel összhangban szeretnénk megszervezni a termelést, s ezért minél nagyobb jövedelmet kell megvalósítanunk e téren. Nyilvánvaló, hogy a kölcsönös függőség- és az egyenlő feltételek kell, hogy jellemezze a termelést — ami a nyersanyag-előállításba való közös beruházást is jelenti. Hosszú távon az ország gazdaságának minden tényezője bekapcsolódhat az ilyen termelésbe, amennyiben elfogadja azt a termelési koncepciót, hogy a vevő előre ismert legyen.

Ezt azért említtem meg, mert pl. nemrég a cukorrépa- és cukortermelőket Vajdaságban a piac bezárkózottságával vádolták, s valójában csak az

történt, hogy hosszú távú együttműködéssel összehangolták termelésüket, fejlődési szükségleteiknek megfelelően.

Elfogadhatatlan, hogy egyfelől a jövedelmi viszonyokért harcolunk, másfelől pedig a piac egységességének nevében kimondják, hogy ugyan-ezeket a viszonyokat meg kell szüntetni, csak azért, hogy a pillanatnyi érdeknek megfelelően a piaci konkurrencia folytán mindannyian nyersanyaghoz vagy félkésztermékhez jussunk. A piac egységességének a kérdése nem ítéltető meg a tervszerűtlen, liberális piac védelmezése szempontjából.

A csoport-tulajdon jellegű viszonyulás az állattenyésztés terén néhány társadalmi-gazdaságban okozott nagy károkat. Igaz, az állattenyésztés és főként a szarvasmarha-tenyésztés a gazdálkodás megoldatlan feltételeivel, a szervezetlen és bizonytalan értékesítés problémáival küzd még mindig, s így nem véletlen a társadalmi gazdaságok kockázattól való tartózkodása, és a gabonafélék termesztésére való koncentrációja. Nem jövedelmező a gazdálkodás az állattenyésztésnek abban a részében sem, ahol világviszonylatban is jelentős eredményeket mutathatunk fel, mint pl. a disznóhízlalás és a tehenek tejelése terén. A külföldi receptek szerint a költséges technológiai eljárások és felszerelések útján előállított takarmány is sokban hozzájárult e kevésbé jövedelmező gazdálkodáshoz, és számos állattenyésztési telep megszüntetéséhez vezetett. Még a mai napig is az állattenyésztési alap kétharmada magántulajdon. Csak az utóbbi időben készülnek azok a tervek, melyek az olcsóbb hazai takarmányelőállítás és a gazdaságos állattenyésztést szorgalmazzák.

A fent elmondottakból következően a búzával bevetett terület növelése eszmei-politikai jelentőségű. Példaként említem meg, hogy az ősszel 15⁰/o-kal nagyobb területet vetettek be búzával a tervezettnél. Ez azt jelenti, hogy 32 milliárd régi dinárral kell növelni az amúgy is tetemes felvásárlási eszközöket, s mivel a mezőgazdasági szervezetek nem rendelkeznek elegendő pénzzel, ily módon más jövedelmére szorulnak. Ugyanakkor továbbra is tartózkodnak az új növénykultúrák meghonosításától, ami azonban mások számára is jövedelmet hozna és az összjövedelmet is növelné. Továbbra is megelégszenek a búza hektáronkénti magas hozamából eredő jövedelemmel, melyet a tudomány segítségével előállított egyre termőképesebb fajták és hibridek fokoznak.

Hasonló helyzet állt elő a kukoricatermesztésben is. Valamikor csövesen szedték és olcsó „górékban” tárolták. Az új technológiai eljárások folytán a mezőn lemorzsolts nedves kukoricát szárítókba kell szállítani, amelyek elégtelen kapacitása miatt a kukoricatörés is meghosszabbodik. Ez viszont valószínűbbé teszi annak eshetőségét, hogy az esős napokon, amikor a gépek leállnak és a termelést nem takaríthatják be, a föld megmunkálatlanul áll és az őszi vetés is elmarad. Három évvel ezelőtt például arra kényszerültünk, hogy a vetést részben repülőgépekkel végezzük el, tegyük hozzá nem kis kockázattal, hiszen a sárba vetettünk, különben búza nélkül maradtunk volna. Végül pedig a kukorica tárolására drága szárítók kellene. Az utóbbi időben a mezőgazdasági nyers-

anyagok magasabb fokú ipari feldolgozását végző üzemek építése helyett nagyszámú siló, tároló és szárító épül, ami viszont a termelést teszi költségesebbé és nem hozza meg a várt jövedelemnövekedést.

Az elmúlt években a mezőgazdaságban használatos termékek (kőolaj, gépek, vegyszerek) ára is gyorsabban növekszik, mint a mezőgazdasági termékeké, valamint a tárolás költségei is egyre fokozódnak, így a mezőgazdaság akkumulációs képessége csökken, ami csakis a hektáronkénti hozam fokozásával hozható be. Ily módon a tudomány hozzájárulása a jövedelem növeléséhez részben az energetikai, a fém- és a vegyiparba ömlik, sőt az alacsony termelékenységből eredő hiány egy részét is fedezni tudja, és csak részben szolgál a mezőgazdaság munkafeltételeinek javítására. Minden bizonnyal sokkal célszerűbb lenne a többleteszközöket magának a tudománynak a további fejlesztésére és a társadalom egyéb szükségleteire fordítani.

Az összes megművelhető terület 40%-át képezi a társadalmi szektor. Az óriási lehetőségeket hordozó mezőgazdaságnak élen kell járnia a földművesekkel való munka- és eszköztársításban is. Sokáig nem volt kellő megértés e téren. Hozamaik jóval alacsonyabbak, mint a társadalmi gazdaságé, ezért a közös termelés egyben lehetőségeik nagyobb fokú kihasználását is jelentené. Ma már jelentős eredmények mutathatók fel, hiszen a szervezett termelés a földművesek 78%-át öleli fel; 13%-ra a több éves társulás, míg 65%-ra az évenkénti kooperáció jellemző. A fennmaradt 22%-uk időnként együttműködik, vagy egyáltalán nincs kapcsolata a társadalmi szektorral. A földművesek társulásának valamilyen formájával egész Vajdaságban találkozhatunk. Vajdaság Kommunista Szövetsége viszonylag hosszú időn keresztül küzdött a mezőgazdasági szervezetek egyoldalú viszonyulása, a földművesek földjének felvásárlása ellen, mivel szem előtt tévesztették a legfontosabb tényezőt, nevezetesen a felvásárlás útján a földműveseket munkafeltételeiktől fosztották meg. Azzal nem számoltak, hogy munkahelyet, szociális segílyt kell biztosítaniuk számukra, hogy a felvásárláskor végeredményben nem a földet magát, hanem a föld feletti tulajdonjogot térítették meg. Már egyszer kihangsúlyoztuk, hogy a földtulajdon nem gátolja a termelés társadalmisítását, és hogy ezáltal a termelékenység növekedése a földművesek és a társadalmi gazdaság jövedelmét is gyarapítja. Sokáig bizonygattuk a mezőgazdasági szervezetekben dolgozóknak, hogy jövedelmük is magasabb lesz, ha a földművesekkel való ilyen együttműködést szorgalmazzák és ha a korábban felvásárlásra fordított eszközöket most az együttműködésből származó termékek feldolgozása céljából új ipari létesítmények építésébe fektetik. Ezáltal nemcsak az egyéni, hanem a társadalmi érdekek is teljesebben valósulnak meg.

A falvakban bekövetkezett szociális változásokat más problémák is kísérik. Ma Vajdaságban a mezőgazdasági gazdaságoknak valamivel több mint a fele foglalkozik kizárólag mezőgazdasággal, míg a többi vegyes, ide számítva a társadalmi szektort is. A foglalkoztatottak egy része állandóan utazik, mivel falun kevés a mezőgazdasági létesítmény,

bár falvaink rendezettek és fejlettek. A csupán mezőgazdasággal foglalkozó háztartásoknak több mint a fele előregedett, a földtulajdonosok már 60 éven felüliek. A korábbi betegségbiztosítások mellett ezért merült fel nyugdíjazásuk kérdésének megoldása is. E téren a társadalmi gazdaság felelőssége volt és marad is jelentős: a közös jövedelmet kell növelni, hogy a földművesek saját részükből előteremthessék nyugdíjaztatásukhoz a feltételeket.

Vajdaság Kommunista Szövetsége akciójának hatására az utóbbi időben észrevehetően változik a társultmunka-szervezet viszonyulása a mezőgazdaságban. A már említett búzavetési terület növelése azonban ennek az akciónak a korlátozottságát igazolja.

Mindenesetre az ilyesmibe nem szabad beletörődnünk, de erőszakkal érvényesítsük álláspontunkat, mert a bürokratizálódás veszélye fenyeget. Ebben az évben még egy jelentős ágban, a fémiparban merültek fel bizonyos nehézségek. Az utóbbi két évben az akkumulációs átlag aránya 10,4%-ról 4%-ra csökkent. Az összes munkaszervezet több mint 58%-a még az akkumulációs átlagot sem érte el. Alapos kivizsgálás után vált csak láthatóvá, hogy a piaci helyzet csak a termékek egy részét érintette, míg nagy részük elavult, egyre csökken irántuk a kereslet, s ezért új termékek bevezetésére, a termelési orientáció megváltoztatására van szükség.

Itt kell megemlíteni, hogy Vajdaságban az élelmiszeripar koncentrációja a legnagyobb (olajgyárak, malmok, vágóhidak, cukorgyárak, sörgyárak). A felszerelés egy részét gyakran, olykor évente kell cserélni, mégpedig behozatal útján, mivel fémiparunk alig gyárt ilyen termékeket. Vagy egy másik példa: Vajdaság nagy mennyiségben igényli a mezőgazdasági gépeket, az öntözéshez való felszerelést, de iparunk jóformán semmit sem gyárt ezekből. Következésképp semmi esetre sem lenne szabad belenyugodni ebbe. Fémfeldolgozó iparunk szintén különféle félkésztermékeket gyárt, amelyeket egyes termékekbe építenek be, de nem rendelkezünk egy olyan szervezettel sem, amely megfelelő kiegészítéssel és szervezéssel végtermékeket állítana elő, ami a termelés magasabb szintjét, illetve jobb termelékenységet tenne lehetővé.

Az a körülmény, hogy Vajdaság fémfeldolgozó ipara a termelés hanyatlásával és a termékválaszték válságával találta magát szembe, akkor, amikor mindenütt a beruházásokat szorgalmazzák nem bizonyít mást, mint a társult munka ennek a részének a tehetetlenségét. A jelenlegi befektetési szükséglet sem ösztönözte ezeket a termelőket új programok kidolgozására.

A harmadik kiemelt ágazatban, a kőolaj- és gázkitermelésben és -feldolgozásban is vannak nehézségek annak ellenére, hogy az elmúlt években jelentős petrokémiai objektumokat létesítettünk, s a jövőben is ezt szándékozzuk tenni. Nagy gondot okoz, hogy a köztársaságokban és tartományokban nincs kidolgozva energetikai mérleg. Igaz, az egész országra vonatkozóan létezik, de hiányoznak a köztársaságok és tartományok közti megegyezések az egységes energetikai politikáról. Nincs energetikai

megegyezés Szerbián belül sem, sőt a Naftagas összetett társultmunkaszervezet, melynek tevékenysége egész Szerbiára kiterjed, nem rendelkezik összehangolt középtávú fejlesztési tervvel sem, csupán a Naftagas egyes munkaszervezeteiben találunk. A Szerb KSZ Központi Bizottsága Elnökségének munkacsoportja elkészített egy elemzést Szerbia és a tartományok közötti viszonyról, a nyílt kérdések közös rendezése céljából, s ezután reméljük, hogy ezek a kérdések is hamarosan megoldódnak.

Az említett munkacsoport Szerbia és az autonóm tartományok viszonyaiban többek közt áttekintette a társadalmi-gazdasági kapcsolatok nyílt kérdéseit. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a szövetség, a köztársaság és a tartományok alkotmányaiban megfogalmazott elvek megfelelő teret és lehetőséget nyújtanak a közös gazdasági gondok eredményes megoldására, ami azt jelenti, hogy a fejlődés, és a folyamatos gazdálkodás nyílt kérdései abból származnak, hogy nem keltették életre következetesen az alkotmányos határozatokat és a gazdasági fejlődés politikáját.

Természetesen a fejlődési problémák nem kizárólag a kiemelt ágakra vonatkoznak. Így egyre inkább eszmei-politikai jelleget ölt az a tény, hogy Vajdaságban a társult munka nagyobb részének nincs meghatározott kiviteli orientációja és meglegszik a többlet tervszerűtlen kiszállítással. Ezért hol az egyik, hol a másik piacról szorulnak ki. Mindez igen kedvezőtlenül hat Vajdaság gyors fejlődésére, amihez állandóan a felszerelés és a nyersanyag (kőolaj) importálására van szükség. Ennek következtében és az új külkereskedelmi gazdálkodás szellemében, a tartománynak vállalnia kell az ország deviza- és fizetési mérlegéért való felelősség egy részét.

A helyzetet megnehezíti, hogy hiányzik az alapvető mezőgazdasági termékek iránti hazai szükségletek tervmérlege is. Tetézi a bajt, hogy az évi többlet kivitele is rendszerint a túl későn megkapott engedélyekhez kötődik, márpedig megfelelő export nélkül mi sem szavatolhatjuk fejlődésünket. Széles körű társadalmi akció révén kell megoldanunk, hogy a társultmunka-szervezetek közösen határozzák meg kiviteli orientációjukat és saját fejlődésük szerves részeként a termelést tervszerűen alapozzák a kivitelre. Ez egyben meghatározott piacok megszerzését és megtartását is igényli.

Ezenkívül egyre inkább eszmei-politikai tartalmat nyer az a körülmény, hogy a nagyobb befektetések idején, így az utóbbi időben, a tudományos kutatómunka eredményeinek gyorsabb alkalmazása a termelésben arra korlátozódik, hogy megvásároljuk külföldön a terveket, a szabadalmakat és a felszerelést. Gyakran nemcsak hogy kritikátlan és túl költséges az ilyen lépés, hanem egyszersmind fejlődésünket is a külföldi megoldásokhoz köti, s ez határozza meg helyzetünket a hazai és a külföldi piacon egyaránt, nem utolsósorban pedig korlátozza saját termékeink és technológiánk értékesítési lehetőségét még a fejlődő országokban is, ahol ugyanazok a külföldi termékek itt-ott eredményesen vesznek fel velünk a versenyt. Ezért a társult munkában dolgozóknak meg kell érteniük, hogy a tudományt kell továbbfejlesztenünk, mégpedig a me-

zőgazdaságban szerzett tapasztalatok alapján, hogy ezáltal a fontosabb ágazatokban és területeken ne csak tudásátvitelre, hanem a termelés tökéletesítésére is sor kerüljön.

Mindenképpen meg kell szabadulnunk a kisebbségi érzéstől. A statisztikai kimutatások alapján Vajdaságban a foglalkoztatottak 60%-a a szakképesítés különböző fokaival rendelkezik, míg 43 000-nek, illetve 10%-nak van főiskolai vagy egyetemi végzettsége. Ilyen körülmények között elég szakembert lehet alkotómunkára ösztönözni, ami — jobb kádereloszlással — a technológia fejlődését vinné előbbre. Ma már a tudomány és gazdaság együttműködésében is megfigyelhetőek bizonyos eredmények, így a villamosenergia-gazdálkodás, a vegyipar, a vízgazdálkodás és a fémipar terén.

Ezentúl a tudományos intézetek és a termelő társultmunka-szervezetek között hatékonyabb együttműködést kell kialakítani fejlesztési programok révén. Nyilvánvaló, hogy az ilyen együttműködés szélesebb teret kíván, a tartományon és a köztársaságon kívül is.

Nagy a politikai jelentősége annak a felismerésnek is, hogy egyes idejétmúlt viszonyok maradványai a legközvetlenebbül gátolják a fejlesztési programok teljesítését. Egy adat arról tanúskodik, hogy a községek társultmunka-szervezeteiben egy harmaddal nagyobb a programok értéke a tartomány mérlegében kimutatott eszközöknél. Mindez azt bizonyítja, hogy a társult munka még nem alkalmas eléggé arra, hogy megegyezések és megállapodások révén reális keretek közé szorítsa a fejlesztési terveket. Az eszközöket még mindig nem a kidolgozott programok alapján társítják és nem állapítják meg a közös jövedelemszerzési feltételeket sem, amelyek a kölcsönviszonyokat is korlátoznák. A társult munka a megegyezések helyett, egyelőre a bankszervezetek önkényességének van kitéve, a pénzintézmények pedig a kölcsönfolyósítással egyetemben a fejlesztési programot is kijelölik. Ily módon továbbra is megmaradnak a régi viszonyok. Ezt igazolja a Kommunista Szövetség által indított akció is, amely ugyan hatott az új tudat kialakulására, de a régi magatartásformát megváltoztatni nem tudta teljesen. A megállapodásokra való felkészületlenség kísérő jelensége a nagyszámú félig zárt pénzügyi konstrukció, következképp évekig várnak kölcsönre és hosszú időn keresztül nem használják fel az eszközöket az előirányzott célra.

Ha a bankok nem válnak a közvetlen fejlesztési programokon alapuló munka- és eszköztársításról szóló megegyezések színhelyeivé, és amennyiben a társultmunka-szervezetek továbbra is határozott cél nélkül tartják ott eszközeiket a nagy kölcsönfolyósítási nyomás közepette, akkor ezek az eszközök elkerülhetetlenül a finánc tőke jellegzetességeit öltik fel, elidegenítettekké válnak, amelyekkel kereskedni lehet.

Egyelőre csak annak felismerésére terjed, miszerint mindaddig, amíg nem élénkül fel a közös fejlesztési programokon és jövedelemszerzésen alapuló munka- és eszköztársítás, mely egyúttal az önigazgatáson alapuló társult munka bővített újratermelési rendszerének fő mozgatóereje,

addig nélkülözünk kell az ezáltal nyújtott előnyöket. Ezek az előnyök pedig jelentősebbek azoknál, amelyeket a klasszikus gazdaságtan nyújt a tőkés viszonyokon alapuló bővített újratermelés rendszerében. Habár az új termelési viszonyok egyik kulcsfontosságú kérdéséről van szó, a gyakorlatban azonban még nem szerzett érvényt. A bankszervezetek a társult munka pénzügyi asszociációivá csak akkor alakulnak át sikeresen, ha döntő változás áll be ezen a téren.

Az öngazgatáson alapuló társult munka bővített újratermelési rendszerének régi viszonyai más formában is továbbélnek. Például a munkaszervezetekben a társulásra vonatkozó legújabb öngazgatási megállapodásokban határozatlan fejlődési tervek alapján egyesítik a tmsz-ok akkumulációjának csaknem 90%-át. Ugyanígy sok községben fennállnak az ún. fejlődésserkentő érdekközösségek, amelyek más név alatt ugyan, de a régi községi költségvetési alapoknak felelnek meg, mivel minden munkaszervezettől már előre begyűjtik a jövedelem egy részét kidolgozatlan tervekre.

Az adatok alapján még kilenc községben léteznek ilyen intézmények. Becsén pl. a következő eszközöket szedik össze: a társultmunka-szervezetek jövedelmének egy százalékát, az általános és közös fogyasztás javára szánt „többleteket”, a passzív kamat eszközeit betétek után, az ügyviteli bankokban annak a jövedelemnek egy részét, melyet a bankalapítók közt osztanak szét, valamint a tartalékeszközök 20%-át. Az említett eszközök társításáról szóló megegyezést a község minden társultmunka-alapszervezete aláírta.

A munkaszervezetekben nagyobb fontosságot kell tulajdonítani az amortizáció helyes megállapításának is. A társult munka érdekében áll ugyanis az alapeszközök folytonos revalorizációja, a felszerelés gyorsabb ütemű kicserélése és korszerűbbek alkalmazása a termelékenység és az akkumuláció növelése céljából. A gazdaság reprodukciós képessége jelentősen csökkent az elmúlt két évben hirtelenül beállt veszteségek következtében. 1976 végén a mérleghiány értéke 245 milliárd régi dinárt tett ki, ebből 184 milliárdra nem volt fedezet, szanálásuk a községi és tartományi tartalékokat is kiürítette. Amikor a Társadalmi Könyvviteli Szolgálat átnézte egyes szervezetek zárszámadásait, kiderült, hogy az eltitkolt veszteségek összege 78,5 milliárd régi dinár. Így az összveszteség 323 milliárd régi dinárra rúgott 1976-ban. Csupán az összehasonlítás kedvéért említtem meg, hogy 1976-ban Vajdaság összgazdaságának akkumulációja 340 milliárd dinárt tett ki. Az újonnan megállapított veszteségek java része még fedezetlen.

1977-ben 120 milliárd régi dinár veszteségre számítanak, annyira, amennyi a kilenckhavi elszámolás idején volt. Ellenben a már kiürített tartalékok miatt jelentős nehézségekkel kell számolni. Nagyobb gondot okoz az a tény, hogy egyes társultmunka-szervezetekben lassan alakul át a bérrendszeri tudat, s így magától értetődőnek tekintik, hogy veszteségüket más fedezze. A rossz gazdálkodás okát bizonyos külső tényezők-

ben látják és nem a munka hatástalanságában és a társadalmi eszközökkel való nem megfelelő bánásmódban keresik.

Ez abban is kifejezésre jut, hogy a veszteséges társultmunka-szervezetek a Vajdaság gazdaságában kialakult átlagnál is nagyobb személyi jövedelmet fizetnek ki, s bár a veszteséget fedezőik számára adott a lehetőség, hogy másként járjanak el, mégsem szüntetik be, gyakran az övéknél is nagyobb személyi jövedelmek megtérítését. Mindez szöges ellentétben áll a Kommunista Szövetség eszméivel, ami azt igazolja, hogy akciónkat meg kell erősíteni. A veszteségek kiküszöbölésének gondatlanságáról tanúskodik a következő adat is: 1976 végén egy milliárd régi dináros veszteséggel 27 alapszervezet közül 17 a kilenchravi elszámolás után is hiányt mutatott ki, várható tehát, hogy a helyzet a zárszámadáskor sem javul.

Ezekben a szervezetekben nem fogták fel kellőképpen, hogy minden olyan szervezet ellen, amely három éven keresztül veszteséggel gazdálkodik, a törvény erejénél fogva csőd eljárás indul.

A Társadalmi Könyvviteli Szolgálat ellenőrzései egy másik jelenség eszmei-politikai jelentőségére is felhívták a figyelmet, nevezetesen a jövedelem kimutatásának és megállapításának módjára. A Kommunista Szövetség szervezetei olykor még ma is a könyvelési nyilvántartást ügykezelési és nem politikai kérdésnek tekintik. Különösképpen szembeötlő azoknak a munkaszervezeteknek a felelőtlen magatartása, amelyek áruhiányt mutattak ki. Az évi leltározást gyakran találomra végezték, az árukönyvelést felelőtlenül vezették, a lerakatokat nem őrizték eléggé, a forgalmat sem ellenőrizték megfelelő módon, az elfekvő árut pedig gyakran véletlenül és ok nélkül leírták.

Nyilvánvaló, hogy mindez a társadalmi önvédelem kérdését is érinti, hiszen a jövedelmet alkotó értékek pontos kimutatása nélkülözhetetlen. A munkás sohasem rendelkezhet a jövedelem egészével amennyiben valóltan adatokat kap, még ha a jövedelem a társult munka alapszervezetében is van és ha a többi tényezővel együttesen tervezik és a megállapított mércék szerint osztják is szét. A pontatlan könyvelés a régi viszonyok továbbélését szolgálja és a dolgozók kijátszásának elterjedt módszerévé válik.

Azoknak az eredményeknek és feladatoknak egy részét szerettem volna bemutatni, amelyeket Vajdaság Kommunista Szövetsége összegez a JK SZ tizenegyedik kongresszusának, az SZKSZ nyolcadik kongresszusának és a VKSZ tizenhatodik értekezletének előkészületei során.

Nemrégiben négy mutatócsoport alapján áttekintettük Vajdaság gazdasági fejlődésének irányvonalát az 1970-től 1976-ig tartó periódusban. Az adatok azt bizonyítják, hogy Vajdaság viszonylagos elmaradottságának áthidalása folyamatban van. A társadalmi termékek növekedésének pillanatnyi üteme és a gazdaság egyéb lényeges változásai a jelenlegi és az elkövetkező középtávú fejlesztési időszakban fokozatosan lehetővé kell, hogy tegyék a tartomány viszonylagos gazdasági lemaradásának bepótolását. Véleményünk szerint ezek szép eredmények és új távlatok nyílnak, amelyek lendületet adnak az elemzésre és a további munkára.

A kitűzött célt csakis úgy érhetjük el, ha a Kommunista Szövetség még szervezettebb formában vesz részt a tartomány hosszú távú fejlődése folyamán a tervfeladatok alkotó jellegű és következetes megoldásában.

Néhány szót szólnék kötelezettségeinkről is, arról, hogy összehangoljuk szocialista öngazgatású politikai rendszerünk fejlődésével a társadalmi-gazdasági viszonyok tökéletesítését. A Kommunista Szövetségnek ezzel kapcsolatban is számos feladata van.

Hogy az új viszonyokhoz alkalmazkodva a KSZ a leghatásosabban érvényesítse eszmei-politikai vezető szerepét, a következő három követelménynek kell megfelelnie: hogy a politikai rendszeren belül tevékenykedjen; hogy ne kényszerítse saját álláspontját a társadalomra, ne önkényeskedjék, és továbbra is határozottan védje forradalmunk vívmányait; hogy demokratikus együttműködés útján a társadalom többi szocialista tényezőjével — elsősorban a Szocialista Szövetségben tömörültekkel — közösen vállalja a szocializmusért a felelősséget, alkotó módon tárgyaljon az osztársadalmi kérdésekről olyan feltételek közepette, amikor a hatalmat nem a munkásosztály nevében, hanem maguk a munkások gyakorolják.

Mostanában a politikai tevékenységben itt-ott olyan próbálkozásokkal is találkozunk, amelyek a Kommunista Szövetség politikai helyzetével kapcsolatos, dialektikán alapuló elvárásainak ellentmondásosságára akarnak rámutatni, mintegy megkérdőjelezvén a társadalom demokratikus fejlődésének lehetőségeit, mások pedig a demokráciában azoknak kívánnak teret biztosítani, akik nincsenek a szocialista öngazgatás mellett.

Így például vannak olyan megjegyzések is, miszerint a Kommunista Szövetség „természeténél” fogva akár más pártszervezet is, nem alkalmas a többi szubjektív tényezővel való kitartó, demokratikus együttműködésre, hanem a legjobb esetben is folyton a liberalizmus és bürokratizmus között kell mozognia.

Nyilvánvaló, hogy vannak olyan szervezetek a Kommunista Szövetségben, amelyek munkája tartalmaz liberalisztikus és bürokratikus elemeket, de azzal sohasem érthetünk egyet, hogy a köztük való ingadozás valamiféle törvény vagy szabály volna. Példaként szolgálhat, hogy bármiikor is elemeztük az alapszervezetek munkáját, mindenkor felismertük a hiányosságokat, nevezetesen, hogy egyesek csak az általános álláspontokat határozzák meg és, hogy tevékenységük a Kommunista Szövetség alapszervezetére szűkül; elhanyagolják a munkát a Szocialista Szövetségben és a szakszervezetben sőt azt is megengedik, hogy az események mellékvágányra fussanak. Mások ugyanakkor a részletekre kiterjedően kidolgozott álláspontokat, feladatokat továbbítanak teljesítésre az öngazgatási szervekhez s ezzel az öngazgatást bitorolják. Kétségkívül ezek még a liberalizmus és a bürokratizmus jelenségei.

Azonban azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a Kommunista Szövetség alapeszméje egészében sohasem ingott meg. Az elmúlt 40 évben mindig volt ereje szembeállni azokkal, akik kétségbevonták a társadalom demokratizálódásának lehetőségét.

A Kommunista Szövetség szervekben és munkatestekben megnyilvánuló jövőbeli munkája a KSZ akcióját hivatott egyenletesebbé és nyilvánosabbá tenni. A politikai rendszeren belüli tevékenység pedig a szocialista öngazgatásért folyó munkát jelenti, s itt nem lesz tere az öngazgatásellenes erőknél, hiszen ezért is tevékenykednek a politikai rendszeren kívül, bár néha a rendszer intézményeibe is megkísérelnek befészkelődni. Mi ennek s nem valamilyen más rendszernek a demokratizálását vesszük előbbre. Ezzel még sokan nincsenek tisztában. Mi nem olyan demokráciát építünk, amely az ún. „különböző érdekek szabad érvényesülését” hirdeti. Olyan demokráciát építünk, mely a munkásosztálynak, a dolgozóknak és a társult munka különböző részeinek valódi érdekeit tartja szem előtt. Az említett érdekeket egyeztetjük, hogy ezáltal eljussunk a közös és egységes érdekekig. Következésképp el kell kerülnünk, hogy a problémákat feleslegesen eszmei tartalommal ruházzuk fel, vagy fordítva, hogy meghatározott kérdéseket megfosszunk ettől a vonástól. Mivelhogy ezekkel mindig teret kívánnak szerezni különböző érdekeknek az egyenjogú áttekintés céljából, amelyek azonban a szocialista öngazgatás osztálylényegének szempontjából egyenlőtlenek. A másik helytelen állítás, amelyet néhányan nem dialektikus alapon szeretnének kiélelni, miszerint a Kommunista Szövetségnek mindenkor a munkásosztály egységes érdekeit kell képviselnie, ezzel szemben a munkásosztály egyes rétegeinek, a társult munka dolgozóinak egyéni érdekeit más fogja képviselni. Nagyon veszélyes elmélet az ilyen, hiszen a Kommunista Szövetség csupán egy szűk szektóra korlátozza és szembeállítja a dolgozók tömegeivel. Ezzel ellentétben a Kommunista Szövetség állandóan szem előtt tartja a dolgozók különböző részeinek érdekeit, sohasem hagyta őket cserben, ellenkezőleg kitartóan harcolt értük. Ezért is sikerült mozgósítania a tömegeket a nemzeti és szociális felszabadulásért folytatott harcban, majd a szocialista öngazgatású társadalom építésében.

A munkásosztály közös és egységes érdekeit konkrét történelmi körülmények közepette lehetetlen általánosan meghatározni, csakis minden egyéni érdek fényében, előrehaladás tükrében. A kommunistáknak tehát a többi dolgozóval egyetemben, mindenekelőtt a Szocialista Szövetségben és a Szakszervezeti Szövetségben az egyéni érdekek áttekintését kell kezdeményezniük, de a részérdeknél nem szabad megrekedniük, mivel a munkásosztály szervezett élcsapatát képezik, és az osztály egységes érdekeiért és az egységes tudat kialakításáért kell küzdeniük. A különböző azonos érdekek egyeztetését is a kommunistáknak kell elindítaniuk. Kötelességük megmagyarázni, hogy az egyéni érdekek miként olvadnak egybe közös érdeké, valamint azt, hogy egyes részérdekek miért nem elégíthetők ki.

Az említett álláspontok kialakításában mindenekelőtt a Kommunista Szövetségnek egységességet kell elérnie, hogy tagjai a politikai rendszer intézményeiben lezajlott megbeszélések eredményeit, a felmerülő kérdéseket közvetve a pártszervezeten belül vitassák meg. Ily módon nem kerülhet sor egymás közti nézeteltérésre a politikai rendszer intézményein

belül is, mint korábban, a liberalizmus erősödésének idején volt. A demokratikus centralizmus elveivel összhangban ugyanakkor az eszmei és akcióegység kialakításával a Kommunista Szövetségen belül a belső kommunikációs lehetőségeket is javítani kell, az alapszervezettől egészen a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Bizottságáig. Különösen vonatkozik ez az alapszervezet és a községi pártbizottság közti kapcsolatra, ugyanis társadalmunk ellentmondásai itt tükröződnek a legjobban.

A harmadik, hogy néha azokat az elveket állítják szembe egymással, melyeken a Kommunista Szövetség belső élete alapul — a demokratikus centralizmust a társadalom belső viszonyainak rendezésében domináló megegyezőességekkel és megállapodásokkal. Ellenben figyelembe kell venni azt is, hogy a Kommunista Szövetségben uralkodó demokratikus viszonyok egyben a társadalom demokratizálódásának is alapfeltételei, tehát ez a körülmény kapcsolja egybe e két elvet, s nemcsak hogy nincs ellentét köztük, hanem kölcsönösen kiegészítik egymást. A politikai rendszer intézményeiben zajló megbeszélések és egyeztetések egyben a Kommunista Szövetségen belüli álláspontok kidolgozásának folyamata is az egyeztetésre váró kérdések alapján. Például a kommunisták megbeszélés céljából általánosabb, elasztikusabb álláspontokkal felkeresik a Szocialista Szövetséget, ahol a többi dolgozóval közvetlenül részt vesznek az elvek kidolgozásában. A megbeszélés eredményeiről tájékoztatják saját szervezetüket, amely ezek tükrében alkotó módon befolyásolja a további megbeszélést, s ha szükséges, álláspontját pontosan tudja rögzíteni. Mindez az álláspontok egyeztetéséig tart, s így jön létre a Kommunista Szövetség és minden dolgozó egysége, tehát a demokratikus centralizmus elve sem vonható ily módon kétségbe, sőt ellenkezőleg, így jut érvényre. Így lesz akkor is, amikor bizonyos okoknál fogva a Kommunista Szövetség kompromisszumos álláspontot fogad el. Nyilvánvaló, hogy az álláspont megtartása és kihangsúlyozása még nem jelenti azt, hogy nem fogad el más megoldást.

Ezenkívül a megbeszélések és megállapodások sohasem az ún. „tabula rasa”-ból indulnak ki, mint ahogy határozataink esetében sem feltétlenül szükséges, hogy spontán felismerésekből származzanak; nem korlátozódhatnak a tiszta akaratra sem, a voluntarizmusra, mert egyik is, másik is a társadalmi ellentétek kiéleződéséhez vezet; csak akkor kerülhetők el, ha a határozatok a társadalmi mozgás törvényszerűségeivel összhangban állnak. A Kommunista Szövetség szüntelenül azért harcol, hogy a határozatok szükségképpen a tudományos szocializmus felismeréseit is tartalmazzák. Akcióink során állandóan a Kommunista Szövetség dokumentumaira kell visszatérnünk, mert ezekben érthető módon a Kommunista Szövetség alkotóerejétől függően mindig operatív értelemben szerepelnek a tudományos szocializmus felismerései. Döntő fontosságú, hogy a dolgozók felfogják az eltérő öngazgatási érdekek jelenlétének realitását és azt, hogy a jelentkező ellentmondások saját erőnkől is legyőzhetőek, mégpedig szervezett, tudatos megbeszélés s megállapodás útján. A Kommunista Szövetség feladata, hogy állandóan terjessze ennek a

szellemét, hogy a megbeszélések során jelentkező bármiféle nyomás, vagy destrukció ellen küzdjön. A megbeszéléstől való meghátrálás mindenkor szabad teret ad egyes részérdekek felülkerekedésének, ami nézeteltéréseket hoz magával és megfelelő talajt nyújt az öngazgatásellenes erők, sőt a nacionalizmus hívei számára, is, hiszen ez utóbbiak mindig akkor élednek föl, amikor a Kommunista Szövetség forradalmi változást indít. A nacionalizmus az ellenforradalmi jelenségek legmegrögzöttebb formájaként ismeretes, ezért megalkuvás nélkül kell ellene harcolnunk. S bár akciónk erősödésével rendszerint gyorsan visszavonul, mégsem áltathatjuk magunkat azzal az illúzióval, hogy teljesen megszűnt; csak kiszorult, elfojtották, de a Kommunista Szövetség soraiban is él ilyen formájában. Minden nacionalizmus egyformán veszélyes, nincs veszélytelen formája és mindegyik alakjában forradalmunk legjelentősebb vívmánya, a testvériség-egység ellen irányul.

Végezetül Vajdaság Kommunista Szövetsége a tizedik kongresszustól napjainkig erőteljesen fejlődött, megerősítette egységét, eszmei-politikai, szervezési és akcióképességét. Ezt bizonyítják az elért eredmények is. Szám tekintetében is megnövekedett: jelenleg 180 000 tagja van. Az újonnan felvett tagok zömét fiatalok képezik. A tagságnak mintegy 36⁰/₀-a munkásokból áll. Rendkívül jelentős, hogy megvalósult a munkástöbbség az iparban, a mezőgazdaságban és az építőiparban, ahol a Kommunista Szövetség tagságának 60 százaléka közvetlen termelő. Néha önkéntelenül is felvetődik a kérdés, hogy vajon a Kommunista Szövetség tagjai valóban mind meggyőződéses kommunisták-e? Ezzel kapcsolatban egy alantas kétség merül fel: vajon káder- vagy tömegpártot építünk? Egy dologgal tisztában kell lennünk, mégpedig azzal, hogy az emberek java része nem kész kommunistaként lép a Kommunista Szövetségbe, azzá lehetnek, de csak abban az esetben, ha a szervezetben feladatokkal bízzák meg őket. Általában osztályelkötelezettségük folytán lépnek be a Kommunista Szövetségbe, és azért, mert egyetértenek a Jugoszláv Kommunista Szövetség forradalmi politikájával és be szeretnének kapcsolódni tevékenységébe. Erről tanúskodik az a körülmény is, hogy az ingadozások éveiben, amikor a Kommunista Szövetségben a forradalmi eszmék véghezvitelében bizonytalanság volt észlelhető a pártot nagyszámban, főleg munkások hagyták el. Különösen kifejezett volt ez a jelenség Vajdaság Kommunista Szövetségében 1969 és 1972 között. Szervezettség nélkül nincsenek igazi forradalmárok sem, ezért kommunistává nem a Kommunista Szövetségen kívül, hanem az általa vezetett akciók során válhatik valaki. Amennyiben és amíg a Kommunista Szövetségbe történő tagfelvétel, a pártakciók tartalmából és hatóerejéből következik be és nem valamiféle formaságból, addig jó úton haladunk.

Azzal szeretném befejezni, miszerint az új termelési viszonyok kialakítása hosszú távú folyamat, és még sokáig fogjuk építeni, de ezt nem azért hangsúlyozom, hogy lemaradásainkat igazoljam. Ellenkezőleg, ezzel azt szeretném aláhúzni, hogy törekvésünk állandó előrehaladást jelent. Arra is szükség van, hogy bekapcsolódjunk ebbe a folyamatba és

ezáltal irányítani is tudjuk, egyszóval a kitartó és elkötelezett munkára gondolok. A Kommunista Szövetség a forradalmi harcnak jelenlegi szakaszát azok ellen indította el, akik más munkáját akarják kisajátítani, és hogyha ebben a küzdelemben határozott és kitartó lesz, meg fogja erősíteni vezető szerepét és társadalmi tekintélyét.

Fordította *Ágoston-Pribilla Valéria*